

בתי יפים אדריכלות בארץ אדריכלות בעולם עיצוב פנים

עיצוב חזותי DIY תוכן בשיתוף: מעצבים מטבח חכמים בבית

STYLELIST

מוגנות ועטופות: בצל המלחמה עברו 12 אימהות וילדיהן למקלט חדש לנשים מוכות שתוכנן מהיסוד

תופעת אלימות מגדרית כולאת לרוב את הנשים והילדים במקום את בן הזוג האלים, והפתרון המוצע לרוב הוא מקלט זמני במבנה ארעי ומוזנח. לאחרונה תכננו זוג אדריכלים שמתמחים בוילדות יוקרה מבנה מסוג אחר: מענה עוטף ומחבק שעוצב בעזרת אלמנטים כמו גינה פנימית, מסדרונות מרווחים, אזורי משחק ושפע של אור ואוויר

ליעוה מנקלי פורסם: 08:57, 05.05.24

מקלט חדש לנשים מוכות במרכז הארץ. תכנון: יעקבס-יניב אדריכלים (צילום באדיבות עמותת לא. לאלימות נגד נשים)

בפעם השנייה בארץ בלבד תכננו אדריכלים מבנה ייעודי שימשמש מקלט לנשים מוכות ולילדיהן, במקום להסב מבנה קיים ולא מותאם. גם בפעם הקודמת, מי שעשו זאת הם זוג האדריכלים תמר יעקבס ואושרי יניב, וכעת הם נקראו שוב לדגל, וכל זאת בצל המלחמה.

ידוע כי בכוחו של חלל מעוצב להשפיע על מצב הרוח ולהוות משענת בטוחה ומחבוקת, אך רוב המקומות המיועדים לאוכלוסיות מוחלשות – בהן נשים הסובלות מאלימות משפחתית – נעדרים פן אסתטי או תכנון מוקדם. יעקבס ויניב מראים שאפשר גם אחרת: הם נקטו בטקטיקות עיצוב המשלבות בין פנים לחוץ ויצרו מקום מפלט גם מאחורי חומות ושערים. המקלט החדש שהושק נועד להגן על הדיירות ועל ילדיהן אך גם לספק להם סביבת מגורים נעימה.

בית זמני למשפחות חלקיות, שבראשן אמה, שנועד לספק תחושת ביטחון ונינוחות (הדמיה: סטודיו אייקו)

Sponsored Links by Taboola

כמה עולה ביטוח רכב 2024? המחיר עשוי להפתיע אותך

היסטרי או היסטורי: עיריית גדרה מקדמת שכונה חדשה - קרקעות נמכרות ב-185 אלף ש"ח

מתחם מגורים יוצא דופן בין רמה"ש לתל אביב

יש רק 17 מקלטים בארץ. רק שניים מהם תוכננו מהיסוד למטרה זו (הדמיה: סטודיו אייקו)

במחקר מ-1984 שערך רוג'ר אולריך, פרופ' לארכיטקטורה משוודיה, הוא בחן את השפעתם של מבני בתי החולים על מאושפזים ומטופלים. הוא גילה כי אלה שזכו לחדרים המשקיפים אל נוף טבעי החלימו מהר יותר מחולים שאושפזו בחדרים עם קירות לבנים ללא נוף. המחקר היווה אבן דרך למתכננים ולמעצבים, בייחוד כאלה העוסקים באוכלוסיות בטיפול או בשיקום. כך גם בנוגע לנשים שיצאו מביתן בשל אלימות קשה ומתמשכת שחוו במקום שהיה אמור להיות מבצרן הבטוח.

"גם היום אין סדרי עדיפויות לתופעה החברתית הקשה, ואוזלת היד וחוסר האונים של המערכות ניכרים", אומרת יעקבס. "לראיה, יש מספר מצומצם של 17 מקלטים בלבד ברחבי הארץ, כמות שלא מתקרבת להעניק מענה עבור כולן, שלא לדבר על היעדר עיצוב ופן של נוחות ואינטימיות. לרוב מדובר במבנים מאולתרים, שאותם מספקות הרשויות המקומיות, והם לא מותאמים בשום אופן לנשים וילידים, בטח שלא לשהייה ארוכה ומבודדת".

ליצור מיקרוקוסמוס קיבוצי עם סממנים עירוניים

יעקבס, ממשרד יעקבס-יניב אדריכלים, שבו היא שותפה עם בן זוגה, מספרת כי הפרויקט הנוכחי, השני שלהם, שבו תכננו ועיצבו מאפס מעון לנשים מוכות במרכז הארץ (למען הביטחון האישי לא מצוין המיקום המדויק, ל"מ), אינו בבחינת עוד פרויקט רגיל אלא שליחות אישית. "אני נרתעת מהגדרות של 'מבני יוקרה', אבל העובדה היא שרוב הקהלים שפונים אלינו הם בעלי יכולת", היא מציינת. "בהתאם, אנחנו יוצרים עבורם פרויקטים עם איכויות אדריכליות שהן מקור גאווה. אך לצד העשייה הזאת אנחנו פועלים למען נשים מוכות. לפני כ-15 שנה קיבלנו פנייה מרגשת מרות רזניק, מייסדת

עמותת לא ("לא לאלימות") וכלת פרס ישראל, בבקשה לתכנן מקלט לנשים מוכות. הכרנו אותה דרך מכר משותף, האדריכל עמוס גולדרייך, חבר שלנו שחי באנגליה, שאמא שלו התנדבה במשך שנים בעמותה. אנחנו כמובן קיבלנו על עצמנו את המשימה".

רזניק בת ה-91 מספרת שליוזמת המקלטים הגיעה לפני כמה שנים בעקבות הצעה של מלכה קוזילביץ', ששמעה את הרצאותיה וביקשה להקים מקלט. "זו הייתה גם העיר היחידה שבה ראש העיר התחייב בכתב, לפני 30 שנה, לסייע בחלקת אדמה וסכום התחלתי לבניית המקום החדש", היא מוסיפה מבלי לנקוב בשם העיר המדוברת.

לחזון המקלטים היא קיבלה השראה מילדותה בקיבוץ רוחמה. "הרעיון היה ליצור מיקרוקוסמוס קיבוצי עם סממנים עירוניים. במקום שכל אישה תבשל בנפרד בחדרה, לדוגמה, הן יכולות לבשל יחד, בישול קולקטיבי, ולאכול בצוותא", מספרת רזניק. "לרעיון הזה יש ערך מרפא ותרפויטי, כי אחד הדברים הקשים שאנחנו עדים לו ושומעים עליו רבות במקלטים זה האלימות הנפשית – הבעל שעולב באישה שטורחת ומבשלת, וזורק את האוכל ומטיח את הכלים על הרצפה באלימות. אלה דברים קשים. חשוב לנו להחמיא ולהחזיר את הביטחון לאותן נשים. דרך המחמאות רואים איך העיניים שלהן זורחות, ולאט-לאט הן לומדות לחייך ומבינות שהן בנות אדם, ושהן מסוגלות וראויות".

מה המסר שלך, בייחוד בימים אלה?

"המסר שלי אחד, והוא לא השתנה: כל אישה צריכה לדעת שהגוף שלה שייך לה ורק לה. רק לה מלוא הזכות להחליט על המשך חייה ולקבוע את גורלה, ואף אחד לא יכול להכתיב לה מאום מבחוץ – לא ההורים, לא בן הזוג ולא הילדים. בגיל 14 הייתי חברת ארגון אצ"ל, ועד שקמה מדינת ישראל נאבקנו באויבים שלנו. אז הם היו הבריטים. גם היום, אחרי המלחמה האחרונה שנכפתה עלינו, האויבים אחרים, אבל אנחנו עדים לכך שהנשים מסוגלות לבצע כל תפקיד. אין נשים שלא יכולות להיות אלופות בצמרת הצבאית או בכל תפקיד אחר שהן מוכשרות לבצע. נשים יכולות להילחם בכל זירה אפשרית, וחשוב שנבהיר להן שבמאבק הזה הן ממש לא לבד. ובהקשר של המקלטים, כיום אני כבר נכה ולא יכולה להסתובב הרבה, אבל הנושא הזה בוער בי וילווה אותי עד יומי האחרון. אני מעבירה הרצאות בביתי מתוך מטרה להעביר הלאה את אש הלפיד לנשים וגם לגברים שרוצים לשמור על אחיותיהם ובנותיהם. אני מזמינה את כולם להצטרף למעגל. אנחנו הרוב ולא האלימים. את האלימות יש לבער".

חצר פנימית מוגנת, מלאה בצמחייה ובמתקני משחק (הדמיה: סטודיו אייקו)

כך זה נראה במהלך הבנייה. האכלוס נעשה תוך כדי המלחמה (צילום: תמר יעקבס)

ליצור עיצוב מחבק, גם בתקציב מוגבל

המקלט שתכננו האדריכלים לפני כמה שנים היה ההתנסות הראשונה במבנה שאמור לשמש כבית זמני למשפחות חלקיות, שבראשן אמא, אך בו בזמן לספק תחושת ביטחון ונינוחות, כאילו היה בית הקבוע. "במסגרת התחקיר שערכנו ביקרנו במקלט קיים ביום גשום, והיינו עדים לתמונה עצובה של היעדר אפשרויות משחק ביום הקר והרטוב עבור הילדים הקטנים, שלא לדבר על בעיות בטיחות רבות שלא ניתן להן מענה", אומרת יעקבס. "לנו לא היה

ספק שזו זכות לעצב עבור המשפחות האלה ולהיות שותפים לבניית אלטרנטיבה ראויה, שתתאים לצרכים של אלה שנעקרו מבתיהם בגלל מצוקה קשה ואלימות. בחרנו לעשות את זה בצורה מיטבית, למרות היעדר התקציבים הראויים, וליצור עיצוב 'מחבק', מואר ומאוורר, שייתן לאותן משפחות עוד קצת אוויר לנשימה".

על המקלט הראשון, שבנייתו הושלמה ב-2016, זכה המשרד בפרס הבינלאומי הנחשב WAF – World Architecture Festival – בקטגוריית "מבנה הבריאות העתידי", בשל יתרונות העיצוב המובהקים שמיקדו את אותן נשים "ביום שאחרי", תוך שהן לומדות כיצד לבנות את חייהן מחדש. "מבחינתנו זו חוויה עוצמתית ותחושה שאנחנו מצליחים לעשות טוב בעולם של שפע ומותרות. התפיסה שלנו היא שמבנים מוסדיים יכולים בהחלט להיות ברמה אדריכלית גבוהה ולסייע בשיפור איכות החיים של מי שגר בו".

המעון הראשון לנשים מוכות בתכנון יעקבס-יניב אדריכלים ועמוס גולדרייך (צילום: עמית גרון)

זכה בפרס הבינלאומי World Architecture Festival בקטגוריית "מבנה הבריאות העתידי" (צילום: עמית גרון)

לדברי יעקבס, הטקטיקות העיקריות שבהן נעזרו בבואם לתכנן את המקלט החדש שמאוכלס בחודשים האחרונים – ובדומה למקלט הקודם שתכננו – היו הכנסת שפע של אור טבעי, דרך תכנון חצר פנימית מוגנת ומזמינה, ובה מתקני משחק וצמחייה רבה.

"הרעיון היה להגן על הנשים ועל הילדים, תוך מזעור התחושה שהם סגורים במקום אחד. רצינו להעניק תחושה של בית בטוח, עם פינות פרטיות ומשותפות, ולצמצם את החשיפה לרחוב", מסבירה האדריכלית. את התכנון החלו כבר ב-2020, אבל עבודות הבנייה החלו רק בסוף 2022 והסתיימו בינואר השנה, שלושה חודשים לתוך המלחמה. המבנה, שמתפרס על 1,010 מ"ר בשטח מגרש של 1,230 מ"ר, נבנה מהיסוד בזכות תרומות. "לשמחתנו, קיבלנו תרומות שאפשרו לנו לתכנן ולבנות כראות עינינו אבל לצערי עדיין לא הספיקו להשלמת חללי הפנים בהתאם לתכנון המוקפד", היא מוסיפה.

חדרים צנועים המאופיינים בחומרים חמים וטבעיים. בעתיד מקווים להמשיך את עיצוב הפנים (צילום באדיבות עמותת לא. לאלי...)

חדרי הטיפול עוטפים, דגש על שטיחים, טקסטיל וצבעוניות חמה (צילום באדיבות עמותת לא. לאלומות נגד נשים)

ולמרות זאת, השניים בוחרים להתמקד בטוב ובקיים ורואים את ההישג הגדול בפרוגרמה המורכבת שגובשה בהתאם להנחיות צוות עמותת לא ומשרד הרווחה. זו הובילה ליצירת מבנה המגורים הייחודי שמיועד ל-12 משפחות, שמכיל בנוסף לחדרי שינה גם חדרי לימוד, גן ילדים, חדרי טיפולים, חדר אוכל ומטבח, חדרים לעובדים סוציאליים וחדרים נוספים עבור חברי הצוות השונים. במבנה יש שתי קומות: בקומה התחתונה המרחבים המשותפים הכוללים סלון, מטבח וחדרי העובדים, לרבות מנהלת המקלט, העובדת הסוציאלית ואם הבית, ואילו הקומה למעלה כוללת חדרי שינה. בכל קומה יש חדר ממ"ד מרווח.

אמנם המקום סגור, תחום ומנותק מהרחוב, אך התכנון הרגיש התבסס על ההבנה שהמוקד יהיה החצר הירוקה, שתשמש מקום מפגש ומשחק עבור הילדים ותספק אור טבעי ואוויר צח לחללים הפנימיים. מעל החצר המרכזית מצילה מרפסת עליונה מרווחת עם מקומות לבילוי משותף. "אוויר ואור הם ערכים חשובים במעלה, וכמובן גם צמחייה, שמעניקה תחושה טובה ומרפאת", מציינת האדריכלית.

המטבח נועד לבישול ולאכילה משותפים (צילום באדיבות עמותת לא. לאלימות נגד נשים)

חצר היקפית מובילה לחצר המרכזית מתוך חללי הפנים השונים ויוצרת את החיבור החוצה, דבר שלדברי יעקבס מעניק חוויה סימבולית של יציאה וכניסה לאזורים שונים. "הילדים הקטנים יוצאים לגן שנמצא במתחם, אבל התחימה שלו בשער ומבואת הכניסה יוצרות תחושה שדומה ליציאה מהבית אל הגן, למרות שכאן הכול באותו מקום. לעומת זאת, הילדים הגדולים יוצאים למסגרות עירוניות רגילות, אבל אחרי בית הספר הם ממשיכים לצהרון שבמקלט, כדי שיוכלו לפגוש את האמהות במהלך היום", היא מספרת.

בהלימה לשטח החוץ בחרו האדריכלים בחומרים טבעיים עבור חללי הפנים. "היה לנו חשוב להכניס חומרים שישדרו טבעיות ואדמתיות כדי לבסס תחושה טובה וחמימה, אף על פי שבסופו של דבר מדובר במוסד", היא אומרת. "בחרנו באריחי גרניט פורצלן, שלהם יכולת שחיקה גבוהה, בגוונים חמים, ובפריטי ריהוט – ככל שיכולנו לבחור עד כה – שעשויים מעץ, ובצבעוניות חמימה". גם חיפוי המבנה נעשה מחומר איכותי ועמיד, שלרוב משמש לעבודות שימור. "אנחנו אוהבים את החומר שנקרא ואש-פוך, טיח מינרלי רחיץ ועבה, שיש בו אבנים קטנות בגוונים שונים, והוא מאוד סלחני ללכלוך. חיפינו את כל המבנה בחומר הזה, והתמזל מזלנו לעבוד עם אחד המובילים בארץ בתחום. בכלל, ניצלנו היטב את הקשרים הטובים שלנו עם הספקים שאנחנו עובדים איתם, ונעזרנו באנשים הכי מעולים שיש", היא אומרת בחיוך. "החיפוי הזה מזכיר בטכניקה את אריחי הטרצו, אז יש לו גם ממד נוסטלגי". האדריכלים בחרו בטיח בשילוב אבנים בגוני חול ים, שמאפשר תחזוקה נוחה לצד מראה עדין ונעים.

מיטות קומתיים וגמישות מקסימלית

האדריכלית מציינת שכמו במקלט הקודם, גם בפרויקט הנוכחי היה מאמץ לסיים את הפרויקט כדי שיעניק תחושה של בית חרף ענייני התקציב המוגבל. "תהליך הבנייה שאב את מרב המשאבים שעמדו לרשותנו, ובסופו הרמנו טלפונים לכל החנויות והספקים שאנחנו מכירים, כדי שיסייעו לנו בתרומות, מכיוון שלא נשאר כסף", היא מודה. לדבריה, העמותה עשתה עבודה מצוינת בחלוקת התקציבים לנושאים, באופן שהצליח להניב חדרים צנועים אך נעימים.

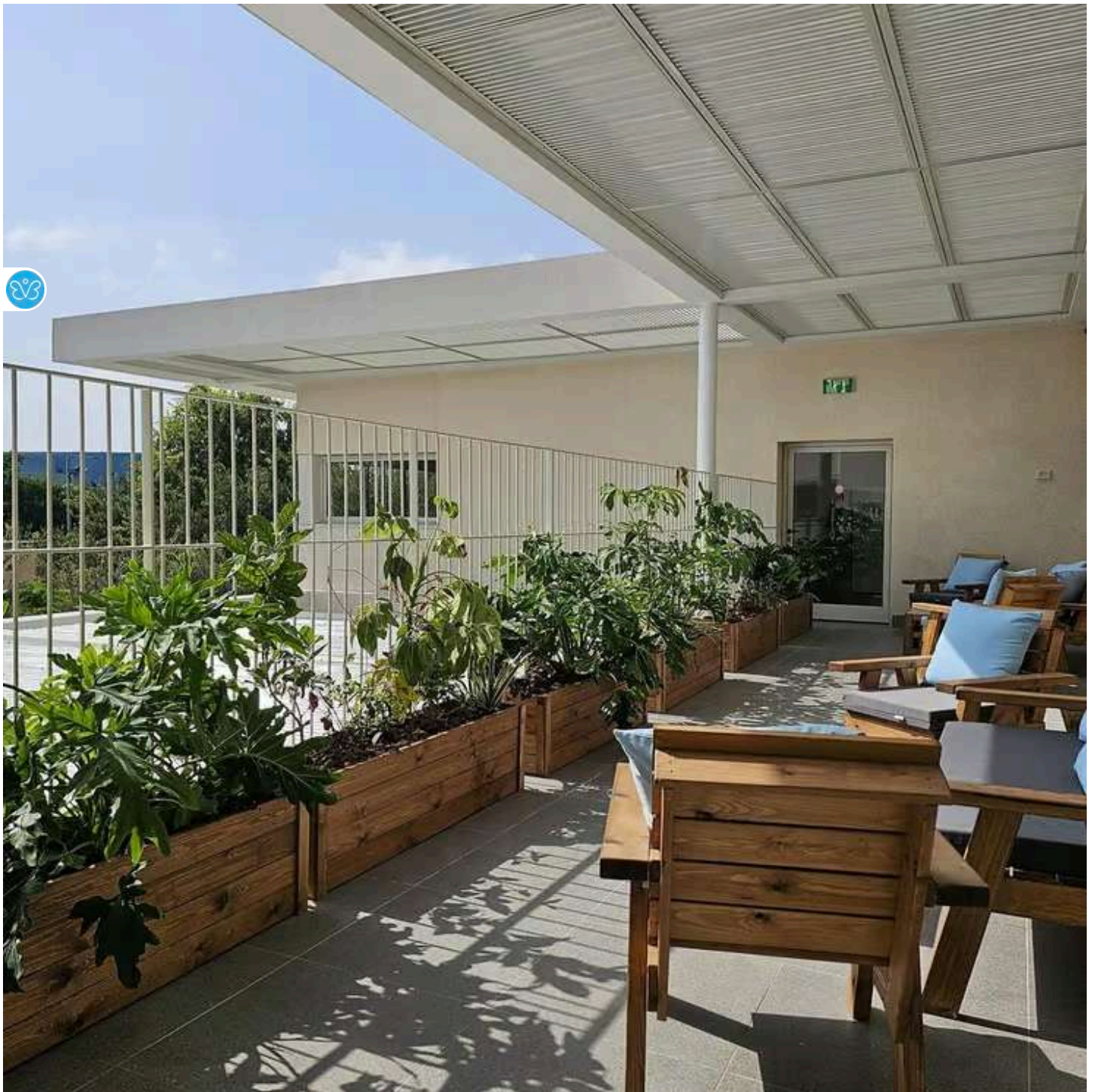
בחדרי השינה הוצבו מיטות קומתיים מעץ ומיטת אורח, דבר שמאפשר גמישות מקסימלית ללינה. שולחן כתיבה קטן ומדף מעץ מוסיפים חמימות

לחדרים, ווילונות סמי-שקופים ממסגרים את החלונות ברוך. "משוואת הבטיחות הכי חשובה כאן, לצד שמירה על תחזוקה ועל ניקיון. לכן בחרנו בחומרים עמידים, ונמנענו מלפרוס שטיחים בשלב הזה", אומרת יעקבס. לעומת זאת, במרחבים המשותפים ובחדרי הצוות המקצועי נפרסו שטיחים על הרצפה לקבלת מראה אלגנטי, ואמנות מעטרת את הקירות. גם בגן הילדים יש קירות צבעוניים ומעוצבים בזכות קבוצת אמנים שהגיעה לצייר עליהם בהתנדבות. מזרנים מודולריים, קרובים לרצפה, מאפשרים לילדים לשחק בשטח הגן בנוחות.

איך את חולמת להשלים את חללי הפנים?

"נדרשת עבודה רבה באבזור הפנים כדי לקבל את התוצאה הביתית ביותר. החלום שלי זה שנוכל להשלים את פריטי הריהוט שחסרים, שנשלב בפנים הרבה צמחייה, וכמובן שנוכל להוסיף שטיחים ועבודות אמנות. הם אמנם נחשבים למותרות, אבל עם זאת בלעדיהם הבית לא שלם. פניתי לאוצרי אמנות ולמשתלות, וזה הזמן לציין שכל תרומה תתקבל בברכה לטובת השלמת הפרויקט החשוב הזה".

כניסות ויציאות מרובות לאוויר הפתוח (צילום: תמר יעקבס)

מלחמה מבית לצד מלחמה מחוץ

ההחלטה לעזוב את הבית אינה עניין של מה בכך, אם להתנסח בעדינות, קל וחומר בתקופת מלחמה. יעקבס מספרת שהבנייה הושלמה בחודש ינואר, ושאת טופס 4 המיוחל קיבלו תוך כדי מלחמה, באזור שנחשב יעד למטחי טילים מרצועת עזה. "העירייה יצאה מגדרה לעזור לנו והעבירה את הנשים, גם בזמן אזעקות, למקום החדש, שבו מרחבים מוגנים, מיטות נורמליות וציוד בסיסי. זו הייתה תחושת הקלה גדולה לנשים ולמנהלות המקלט", אומרת יעקבס.

ורדית דנציגר, מנכ"לית עמותת ל.א. לאלימות נגד נשים, מספרת כי התקופה הנוכחית טרפה עוד יותר את הקלפים עבור הנשים שמתמודדות עם מציאות מורכבת ממילא. "מאז 7 באוקטובר הסטרס רק הולך וגובר", היא אומרת, "ולצערנו האלימות בבית רק עולה, ואיתה גם תחושות הלחץ, המתח והטראומה". לדבריה, המקלט היה בתפוסה חלקית במהלך חודשי אוקטובר-נובמבר, אך עם החתירה לשגרה, הפניות חוזרות להיות במגמת עלייה. "נשים מגיעות למקלטים בצר להן, בצעד שהוא מאוד אמיץ במהותו. אנחנו קוראות להן 'אמיצות מהכלל'. וכשתחושת המוגנות נפגעת גם מבחוץ, מובן מדוע יש כאלה שנרתעות מלעזוב את הבית", היא אומרת. "לפעמים אין ברירה אלא לעזוב, וזה הפתרון האידיאלי עבור אותה אישה וילדיה, אפילו בתקופה שבה חוסר הוודאות בולט גם מחוץ לבית". דנציגר מדגישה כי לצד מקום מחסה, המקום מספק גם תהליך טיפולי-שיקומי. "הנשים מקבלות ליווי וייעוץ משפטי בזמן שהייה, ובחודשים האחרונים אנחנו מסייעים למי שמסיימת את שהותה במקלט בליווי תעסוקתי כדי לאפשר לה השתלבות במעגל התעסוקה וצמצום התלות הכלכלית", היא מציינת.

נושאים קשורים

מקלטים אלימות במשפחה אלימות נגד נשים

